

Op vrijdag 17 mei waren de aangesloten gemeenten van de Benchmark Gemeentelijk Groen te gast in Arnhem voor een interessante excursie dag met als thema: De groenwaarde van Arnhem. In de ochtend waren er diverse lezingen over de achtergronden en het achterliggende beleid en in de middag volgde een rondleiding waarbij vele van de 's ochtends gepresenteerde onderwerpen konden worden aanschouwd.

Arnhem is natuurlijk een zeer interessante gemeente met delen van de stad op de stuwwal en in het rivierengebied, twee rivieren door en langs de stad (Rijn en IJssel) en stadsparken en natuur midden in de stad (o.a. Sonsbeek en Meijnerswijk).

De excursie dag werd afgesloten met een borrel in Villa Sonsbeek in het gelijknamige park.

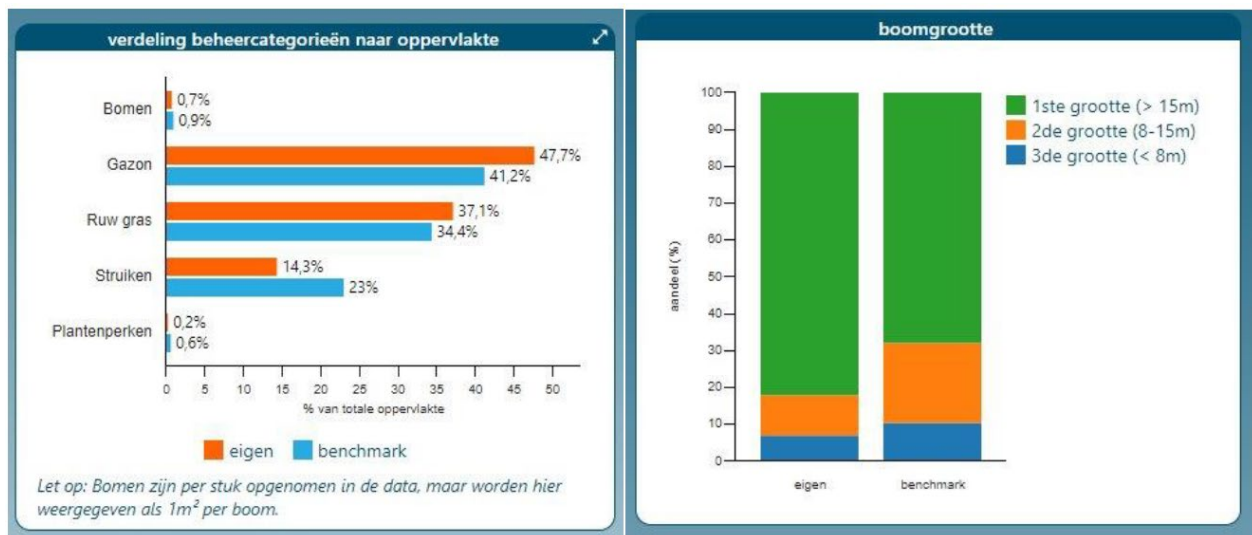
Ochtendprogramma:

1. BGG, Groen & beleid & Organisatie uitvoering
2. Waarden gestuurd beheer
3. Bewonersparticipatie en WGA
4. Ecologisch maaien
5. Ecologisch bos- en boombeheer
6. Bodembeheer en natuurvolgend beheer

VERSLAG ochtend-programma / 6 lezingen:

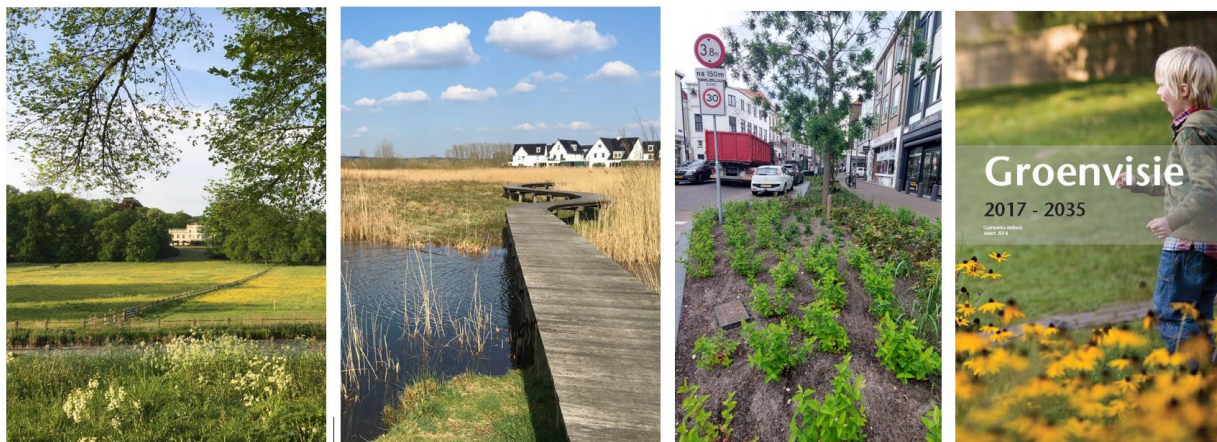
1. Welkom in Arnhem / Arnhem in de BGG / Groen & beleid / Organisatie uitvoering

Vivienne van Sante, Stadsdeelmanager wijkonderhoud en lid van de Klantenraad BGG, opent de bijeenkomst met een introductie in de 'Prijzenkast van het Groen'. Voor het groen heeft Arnhem namelijk diverse prijzen gewonnen, zoals winnaar Beste Berm Bokaal 2023, Bij-vriendelijkste gemeente 2022, winnaar NK tegelwippen 2023 om maar enkele te noemen. Daarna worden enkele beelden getoond hoe de beheerkenmerken van Arnhem zich verhouden tot de benchmark in de nieuwe online presentatie tool van de BGG, waarin o.a. de oppervlakten groen per inwoner, de kosten en overhead per vierkante meter groen te zien zijn. Ook de samenstelling en de kwaliteit van het groen (bomen, bos, gazon., etc.) is daarin zichtbaar en kan worden vergeleken met andere gemeenten.

Arnhem heeft een Groenvisie ontwikkeld voor de periode 2017-2035, onderverdeeld in:

- Herkenbare stad: Beheervisies Parken / Bosbeheer-strategie
- Natuurvriendelijke stad: Biodiversiteitsagenda
- Groene gezonde stad: Strategie Klimaatadaptatie Arnhem
- Duurzaam beheerde stad: Beheerplan bomen / groen / spelen
- Samenwerkende stad: Van Wijken Weten

De Groenvisiekaart laat de ambities zien voor de verschillende groengebieden & landschappen in Arnhem; van Veluws plateau en - gradiënt, naar rivieren – en polderlandschap, van stadskern, wijk- en particulier groen. De verschillende beleidsgebieden (strategisch, tactisch, operationeel) vormen een integraal geheel. Er blijkt een duidelijke ontwikkeling in de tijd in de contracten Integraal onderhoud van de Openbare Ruimte; waar het groen vroeger beheerd werd met de eigen dienst, verloopt het nu vooral extern/integraal met steeds meer sturing op beeldkwaliteit, ecologie, communicatie/participatie en duurzaamheid en circulariteit.

Arnhem beheert het groen in de wijken op C-niveau en A-niveau in winkelgebieden, met een mix van beeld en frequentie bestek. Deze mix van een eigen, integrale visie en beheer op levert diverse ervaringen op die worden gebruikt voor volgende ontwikkelingen. Zo leerde de ervaring bijvoorbeeld dat de overgang bij ruw gras van 16x maaien naar 2x maaien en afvoeren weinig verschil in prijs opleverde.

2. Waarden gestuurd beheer

Cecilia Klein (Senior-Groenbeheerder stadsgroen) toont een mooie serie voorbeelden van waarden gestuurd beheer (economisch, ecologisch en sociaal-maatschappelijk) voor struwelen in de leefbare stad. Deze waarden uiten zich in diverse aspecten:

- Leefgebied voor flora en fauna
- Verkoeling op hete dagen
- Windbreker
- Groenbeleving
- CO₂-opslag
- Opname regenwater
- Migratieroute fauna
- Bodem is groeiplaats

Deze waarden worden vertaald naar de aanbesteding via de beheermaatregelen. Het maatwerk in de aanbesteding wordt daarbij niet verder uitgeschreven, maar samen met de aannemer besproken tijdens een rondgang door het gebied. Onderscheid naar de verschillende ondergronden in Arnhem (klei / zand) worden voor de waarden niet gemaakt, dit komt wel tot uiting in de gekozen methoden.

3. Bewonersparticipatie en WGA

Nina van Heumen (Medewerker Wijkonderhoud) gaf een uitgebreid overzicht van ervaringsfeiten en -voorbeelden van bewonersparticipatie in het groen. Arnhem heeft meer dan 1.500 'groene' bewonersinitiatieven, variërend van gevel- en boomtuinen, adoptiegroen, bijen- e/o vlindervelden, tot buurt(moes)tuinen.

In de presentatie worden een aantal vuistregels gegeven hoe je deze kansen de ruimte geeft, zoals:

1. Focus op de winst
2. Experimenteer
3. Welke rol?
4. Wijkgroenagenda
5. Duidelijk proces

Vaak is de winst niet alleen groen, maar ook sociaal (verbindend). Belangrijk is ook de (h)erkenning ter plaatse bij de door de bewoners beheerde groenvakken. Arnhem doet dit bijvoorbeeld door het plaatsen van een groene stoeptegels bij het groenvak, e/o door borden met uitleg in het groenvak.

Niet alles kan (overal), uiteraard zijn er verschillen in wijken en gewenstheid. Het betrekken van de bewoners vraagt ook begeleiding in de sociale structuur (wat meer inzet vraagt), naast winst in minder eigen beheer door gemeente. Financiering kan komen uit een reservering in het groenbudget; uitwisseling met grijs budget is vaak niet rendabel. Beloning van bewoners vindt vaak in natura plaats door het bijv. het plaatsen van speeltuin en – andere voorzieningen. Soms worden ook landschap ontwikkelaars er bij betrokken, maar dit levert vaak een langer proces op, terwijl de vergroening en participatie vaak in hetzelfde of volgende groeiseizoen wordt nagestreefd.

Focus ligt op de communicatie en uitleg naar de bewoners in het proces.

4. Ecologisch maaien

Arnhem begint pas met maaien na de voorjaarsbloei (o.a. paarse dovenetel, e.a.). Gazon, recreatief grasland, wordt dan 16x gemaaid in de rest van het seizoen, kruidenrijk grasland 1 t/m 3 keer. Delen van het kruidenrijke graslandvakken worden gefaseerd gemaaid om de biodiversiteit te vergroten. In de presentatie legt Vivienne van Sante uit hoe dat is aangepakt en wordt gemonitord. Overleg met

bewoners, externe bureaus en aannemers is daarbij nodig; tijdens de professionele inventarisatie laat de gemeente bijvoorbeeld ook bewoners aansluiten. Ook aan het maai-personeel worden eisen gesteld; gedragscode bestendig beheer is verplicht en de maaiers moeten aan KleurKeur voldoen.

Er wordt gewerkt met frequentiebeheer bij het 16x maaien. De RAW systematiek wordt niet meer gevolgd; het vlakheid criterium is daarvoor in Arnhem te lastig aanhouden. Bij droge zomers wordt niet lager dan 8-15 cm gemaaid, anders komen er teveel zandplekken.

In dit gevarieerde en toegankelijke groen kan er overlast ontstaan bij bewoners en honden door bijvoorbeeld grasaren. Arnhem voert geen speciale preventie tegen grasaren in het groen, maar geeft wel uitleg en waarschuwing aan hondenbezitters. Ook de ratelaar blijft staan maar wordt wel teruggemeld en zodat het beheer er mee rekening kan houden

5. Ecologisch bos- en boombeheer

Judith Schuring, (senior Beheerder Groen, Bomen, Speelvoorzieningen) deed verhaal van het ecologisch bos- en boombeheer, waarbij Arnhem sinds 1 jaar stuurt op de waarden van de groeiplaatsen volgens 3 principes:

1. Maximaal boombehoud
2. Maximale ecologische waarde
3. Wat groeit in Arnhem blijft in Arnhem

Er wordt niet gesnoeid, tenzij nodig. Dit is afhankelijk van de functie en het gebruik van de onderliggende oppervlakte, bijvoorbeeld bij een pad, weg, trolleybus, vrachtvervoer, e.d. Ook hier geldt dat zij dit duidelijk maken aan de aannemers via een gezamenlijke rondgang door de gemeente. Een andere maatregel is dat onder de boomspiegels niet of minder wordt gemaaid, om de bomen fysiek te beschermen.

Voor het behoud van ecologische waarden wordt er bijvoorbeeld gefaseerd gesnoeid en blijven de snoeiresten zoveel mogelijk ter plaatse achter of worden bijvoorbeeld versnipperd en aan lokale tuinverenigingen aangeboden. Groter hout wordt ook zoveel mogelijk lokaal hergebruikt in de vorm van bankjes, vogelhuisjes, randen, e.d.

Voor evenementen in het groen zijn speciale regels en beleid opgesteld om de plaatsen onder de boomkronen te ontzien.

Of deze wijze van beheer ook leidt tot een efficiëntere kostenbeheersing is nog niet bekend, hiervoor is meerjarige uitvoering van beheer nodig. Ook onzeker is of deze wijze van bomenbeheer in de toekomst geheel uitbesteed kan blijven of dat weer in beheer van de eigen dienst gaat komen.

6. Bodembeheer en natuurvolgend beheer

Cecilia Klein (Senior-Groenbeheerder stadsgroen) toont een scala aan voorbeelden over het sturen op verbeteren van de groeiplaatsen, variërend van kleine naar meer grotere maatregelen. Belangrijk daarbij is dat de aannemers de aandacht krijgen op de bescherming van de (niet zichtbare) groeiplaatsen tijdens hun eigen onderhoudswerkzaamheden. Aandacht bijv. voor het verbeteren van de waterhuishouding en afwatering richting het groen i.p.v. riool. Ook het zorgen voor het bedekt houden van de bodem, als bescherming tegen uitdroging valt hier bijvoorbeeld onder.

Bij het natuurvolgend beheer wordt gebruik gemaakt van spontane ontwikkelingen, bijvoorbeeld van gazon naar kruidenvegetatie als gevolg van minder maaien. Of het laten ontstaan van spontane mantel- en kernvegetatie door niets te doen, alleen kijken en bijsturen. Andere mogelijkheden zijn o.m.: toplaag met zaadbank hergebruiken of zaden oogsten en gebruiken waar en wanneer gewenst.

Na een heerlijke lunch startte het buitendeel van de excursie. Hierbij werd een route afgelegd langs het Musispark. Onderstaand een zeer korte impressie met behulp van een aantal foto's.

Dode bomen kunnen in het groen blijven staan, als de veiligheid niet in het geding is. Dit vergroot de biodiversiteit.

Minder ruimte voor verkeer levert ruimte voor groen op in de Van Muijlwijkstraat.

Voorbeeld van een buurttuin.

Voorbeeld van een al langer bestaande groene gevel (eigenlijk voor de bestaande kale gevel aangelegd).

Ook dit is een manier van vergroenen natuurlijk 😊

Tegen het eind van de excursie was er een kort buitje. Ondanks de matige weersvoorspelling hadden we een overwegend droge excursie.

Een recente vergroend buurtparkje, waarbij ook ruimte voor infiltratie van regenwater is gemaakt. Ter voorkoming van snelle afspoeling na een forse regenbui, en tevens om te zorgen voor aanvulling van het water in de bodem.

De excursiedag werd afgesloten in Park Sonsbeek:

